

SAĞLIK BİLİMLERİ
FAKÜLTESİ

BESLENME VE DİYETETİK
BÖLÜMÜ

BES 224-Besin Zehirlenmeleri

Öğr. Gör. Dr. Zeynep UZDİL

**6. Et, Tavuk ve Deniz
Ürünlerinin Bozulması**

*BES 224-Besin
Zehirlenmeleri*

Hafta-6

Kas ve dokudaki enzimatik aktivite sürekli

Ancak fark edilebilir bozulma

Genellikle mikroorganizmaların üremesine ve

Oluşturdukları metabolitlere bağlı

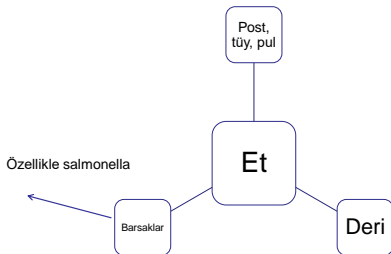

Organoleptik bozulma

- **Renk değişikliği**
- **Doku değişikliği**
- **Kötü koku:** ilk ortaya çıkan belirti
- **Kötü tat**
- **Slime oluşumu:** m.o.'ların oluşturduğu yapış yapış madde
- **Yumuşama:** laktik asit varlığına bağlı

Mikroorganizmaların kaynağı

Olası mikroorganizmalar

Deri florası	Barsak florası	Eller
Kullanılan aletler: bıçak, kıyma makinesi	Paketler	İşlem yapılan çevre

Olası mikroorganizmalar

Staphylococcus	Micrococcus	Pseudomonas
Aeromonas	Acinetobacter	Moraxella
Clostridium perfringens	Laktik asit bakterileri	Maya ve küfler

İşeme ve saklama koşulları

- Sanitasyon
- Hızlı soğutma
- Düşük nem
- Yavaş soğutmada hem psikotrof hem de mezofil bakteriler üreyebilirler
- Sıcaklık >15°C olduğu sürece mezofiller de ürerler

Bulaş-Et

- Bulaş: kesim, derinin yüzülmesi/tüylerin kırılması, tütsüleme sırasında
- Kas doku steril, ama parçalanma sırasında içeriye m.o. taşınır
- **Eklenen maddelerle m.o. bulaşır**
  - Baharat
  - Tuz
  - Salamura suyu
  - Süt tozu

Bulaş-Tavuk ve Diğer Kümes Hayvanları

- Tüylerde;
  - Acinetobacter
  - Moraxella
- Stres dışkılamayı arttırdığından bulaş artmakta
- Mezbahaya gönderilmeden önce birkaç saat aç bırakılırlar

Bulaş-Tavuk ve Diğer Kümes Hayvanları

- Tüylerin yolunmasını kolaylaştırmak için 60-63 °C'de akan suda yıkama
- İç organlar çıkarıldıktan sonra hızlı soğuma

Bulaş-Balık

- **Balığın florasını etkileyen faktörler:**
  - Yakalandığı çevre
  - Mevsim
  - Yakalama: *ağ veya olta*
  - İşleme koşulları: *buz, dondurucu, soğuk salamura suyu*

Bulaş-Balık

• Su sıcaklığı:

Ilıman sular	Acinetobacter Cytophaga Flavobacterium Moraxella Pseudomonas Shewanella Vibrio
Tropik sular	Bacillus Difteroidler Micrococcus
Tatlı su balıkları	Karasal çevreye bağlı

Bulaş: Diğer Deniz Ürünleri

Kabuklular	Yumuşakçalar
Denizden, işlemden ve yıkamadan bulaş	Suyu süzerek beslenirler
Bazıları pişirilene kadar canlı	Yaşadıkları sudan ve yıkama suyundan bulaş
Piştirme sonrası çiğ ürün veya çevreden bulaş	

Mikroorganizmaların tutunması

Geri dönüşlü	Geri dönüşsüz
Van der Waals kuvvetleri	Hücre dışı polisakarit (glikokaliks, slime) yapımı
Fizikokimyasal faktörler	
Doku çevresindeki su filminde bulunan bakteri sayısı önemli	

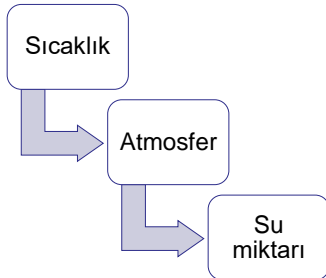
Mikroorganizmaların tutunması

• Tutunmayı etkileyen faktörler:

- Mikroorganizma miktarı
- Yüzeyin özellikleri
- Mikroorganizmaların üreme fazı
- Sıcaklık
- pH
- Mikroorganizmanın hareketi

Depolamanın etkisi

1-Sıcaklık

- Soğukta psikotrof bakteriler avantajlı
- Genellikle sonunda tek bir bakteri baskın olur
- Başlangıçtaki miktar önemli
- pH 5.5-7'de Pseudomonas
- pH yüksek ise Acinetobacter, Moaxella

2-Atmosfer

Normal atmosfer	Vakumlu paketlenme
Pseudomonas	Brochothrix thermosphacta pH<5.8'de üreyemez
Lactobacillus	Clostridium laramiae: 0 derecede üreyebilir, 2 derecede sporlanıp çimlenebilir
Moraxella	
Acinetobacter	

3-Su miktarı

- aw: su aktivitesi
- Normalde 0.99

aw	Üreyebilirlik
<0.98	Bazı gram (-) ler üreyemez
0.93-0.94	Laktik asit bakteriler ve mikrokoklar üreyebilir
0.85-0.93	Maya ve küfler üreyebilir
0.85-0.60	KSerofilik küfler ve ozmofilik mayalar üreyebilir
<0.60	M.O. üreyemez

Bozulma

- Genellikle m.o. > 107 cfu/cm2 olduğunda
- 107 cfu/cm2: kötü koku
- 108 cfu/cm2: yüzey yapışkan, slime

Bozulma

- İlk olarak kas hücreleri ve mikroorganizmalar anaerobik solunum ile karbonhidratları yıkar
- Glikojen oranı önemli, ne kadar fazla ise pH o kadar düşer
- Dokudaki glikoz ve glikoz-6-fosfat oranı düşer
- Kastaki lökositler işlev göremez hale gelir ve m.o. Üremesine engel kalmaz
- Oluşan pH'ya, su oranına ve başlangıçtaki sayıya göre avantajlı olan tek bir m.o. çoğalarak baskın hale gelir

Bozulma

- Özellikle glikoz ve CHO kullanılır
- Sonra laktat ve aa'ler kullanılır
- Kötü koku ve tada sebep olan metabolitler oluşur
  - Amonyak
  - H₂S
  - İndol
  - Uçucu aminler oluşur

Bozulma

- **Yağ doku:**
- Oksitlenerek aldehit, keton ve kısa zincirli yağ asitlerine parçalanır
- Yağ ekşimesi, kokuşması
- Otoksidasyon m.o.'lardan bağımsız
- Doymamış yağ asidi oranına bağlı

Bozulma

- Mikroorganizmalar lipaz sentezlemeye ortamdaki
- CHO ve proteinler azalınca başlar
- Bu nedenle bozulma belirtileri aa parçalanmasıyla ortaya çıkar
- Yağ dokuda CHO oranı düşük olduğundan daha kısa sürede aa kullanılmaya başlar
- Mikroorganizma >10⁶ iken kötü koku ve bozulma daha kısa sürede olur
- Pratikte yağın bozulması yağsız etten sonra çünkü etin çevresinde kasa ait sıvılar var

Bozulma

- **Anaerobik koşullarda**
- Genellikle laktik asit bakterileri baskın
- pH yüksekse veya az miktarda O₂ kalmışsa Brochothrix thermosphacta ve Sherwanella da artar
- Üreme hızı daha düşük
- Üreyen m.o. sayısı daha az
- Alttaki dokudan yüzeye difüzyonla geçebilen fermente olabilen maddelere bağlı
- Ekşi asitli, peynirimsi, sütümsü koku: kısa zincirli yağ asitleri ve aminlerin birikimi
- Brochothrix thermosphacta fazla ise bozulma daha hızlı

Bozulma- Et:

- Su: %74-80 (aw=0.99)
- Protein: %15-22
- Yağ: %2.5-37
- Karbonhidrat:%0-1.2

Bozulma-Et:

- **Oda sıcaklığı:**
- Clostridium perfringens
- Enterobacteriaceae
- Derin dokuda ekşime: yavaş soğuma nedeniyle iç kısımdaki mezofil m.o. üremesi sonucu gelişir
- **Düşük sıcaklıklar:**
- Bozulma yüzeydeki psikotrof m.o.ların üremesi ile
- Yüzey kurursa küfler ön planda (<-5 derecede üreyemezler)
- Tüylümsü gri-siyah üreme:Thamnidium, Mucor, Rhizopus
- Siyah noktalar: Cladosporium
- Beyaz noktalar: Sporotrichum, Chrysosporium
- Yeşil yamalar: Penicillium
- Yüzey nemli kalırsa bakteriler ön planda
- Pseudomonas, Alcaligenes, Acinetobacter, Moraxella, Aeromonas,

Bozulma: DFD (dark firm dry-koyu katı kuru) et

- Özellikle sığır etinde
- Kesim öncesi stres veya egzersiz sonucu kas glikojen deposu azalır, laktik asit azalır ve pH artar
- pH>6 ise et koyu görünür
- Daha hızlı bozulur
- Glikoz az olduğundan hızlı aa kullanılmaya başlar ve kötü koku ve tada neden olan metabolitler hemen açığa çıkar
- Vakumlu paketlerde hızla yeşerme

Bozulma-PSE (pale, soft, exudative-açık,yumuşak, gevşek) etler

- Daha çok domuz ve hindi etinde
- Doku sıcaklığı hala yüksekken pH çok düşer (5.1'e kadar)
- Et soluk renkli, dokusu gevşek ve yumuşak, dışarı ek su sızar
- Bozulma normal et ile benzer

Bozulma: Tavuk ve kümes hayvanları

- Yağ dokuda dağılmış halde değil
- Karın boşluğu ve deride depolanmış
- Göğüs ve but kısmının pH'ları farklı ama bozulma benzer
- Aerobik ortam:
- Pseudomonas ve Shewanella
- Anaerop paketleme:
- Shewanella, Brochothrix

- Bazı tavuklarda iç organlar çıkarılmadan paketleniyor
- Raf ömrü daha uzun ama barsaklardaki m.o. lar nedeniyle bozulma
- Oluşan sülfür bileşikleri kan ve kas pigmentleriyle etkileşerek yeşil renk oluşur

Bozulma: Balık

- En çok mikroorganizma solungaçlarda görülür
- Buzda saklanan balıklar
- Pseudomonas, Shewanella, Acinetobacter, Moraxella
- 0-6 gün: görünür bozulma yok
- 7-10 gün: kasta doku kaybı
- 11-14 gün: ekşilik, tatlımsı- meyvensi koku
- >14 gün: sülfür, amonyak, dışkı kokusu
- Salamura balık: su az. Küfler etkin

Bozulma: diğer deniz ürünleri

- Balığa göre daha fazla serbest aa içerirler
- Genellikle fermentatif bozulma
- Bozulma arttıkça pH düşer

Parçalanmış ürünler

- Bozulma bütün dokununkine benzer
- Başlangıçtaki mikroorganizma sayısı daha fazla
- Enterobacteriaceae ve Aeromonas kontaminasyonu daha sık
- Taze sosis: tuz ve baharat koruyucu değil,
- Özellikle Brochothrix thermosphacta

Piştirilmiş ürünler

- Pişirme sırasında bakteriyel endosporlar sağ kalabilir
- Diğer mikroorganizmalar ölür
- Pişirme sonrası kontaminasyon olabilir
- Kontaminasyon az ise genellikle ekşi koku
- Kontaminasyon fazla ise kokuşma
- Streptokoklar, lactobasiller

İşlenmiş ürünler

- Fermente ürünler: sosis
- Bozulma 3 şekilde:
  - Slime oluşumu: maya, laktik asit bakterileri, Brochothrix, nem gerekli
- Ekşime:
  - Genellikle kaplamanın altında
  - Laktobasil, enterokok, Brochothrix
- Yeşil renk:
  - H₂S oluşumu sonrası sülfhemoglobin oluşumu nedeniyle gözlenebilir
  - Üründe H₂O₂ birikimi sonrası nitrozohemokromun choleglobine dönüşümü ile gözlenir
  - Lactobacillus viridescens, bazı streptokoklar
  - İşlem öncesi kötü sanitasyon ile ilişkili

İşlenmiş ürünler

- **Salamura edilmiş, tütsülenmiş ürünler**
- aw düşük
- Genellikle maya ve küfler sorun
- **İşlenmiş et: kurutma, tütsülenme, fermente etme, konserve**
- Kokuşmaya neden olacak psikotrof bakteriler üreyemez
- Peynirimsi, ekşi koku
- Vakumlu paket: laktobasil
- Aerop ortam: mikrokok

Bozulmanın kontrolü

- Başlangıçtaki mikroorganizma sayısı
  - Sanitasyon
  - Su ile yıkama
  - Antimikrobiyaller
- Saklama
  - Sıcaklık
  - Atmosfer
  - Antimikrobiyal işlemler
- Pişirme
- Pastörizasyon
- Radyasyon-taze etin raf ömrünü 14-21 gün uzatır

Ders sorumlusu iletişim bilgileri

- **Email:** zeynep.uzdil@omu.edu.tr
- **Telefon:** 03623121919-6394
- Ders dışında ders sorumlusu ile yukarıdaki kanallar aracılığı ile iletişime geçiniz....

